

Відомості про автора

Сатановська Людмила Анатоліївна – Україна, м. Київ, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: +38044 521 35 13, Ludmbogd@ukr.net

Сатановская Людмила Анатольевна – Украина, г. Киев, кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры педагогики факультета психологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Контактная информация: +38044 521 35 13, Ludmbogd@ukr.net

Satavovska Liudmyla Anatoliivna – Ukraine, Kyiv, Ph. D., Associate Professor, Associate Professor of Pedagogics Chair of Psychology Department of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Contact information: +38044 521 35 13, Ludmbogd@ukr.net

УДК [378.016:811]:030

Є. Спіцин, канд. пед. наук, проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ
В. Киричиця, канд. пед. наук, ст. викл.
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Луцьк

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СЛОВНИКОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті досліджено проблему застосування технології навчання з використанням словників для забезпечення ефективності навчання іноземних мов. Розкрито суть розробленої словникової технології навчання, у якій взаємопов'язані мета, функції, зміст, алгоритм дій, методи роботи зі словниками, діагностичний інструментарій і результат. Проаналізований матеріал вказує на необхідність впровадження словникової технології навчання у процес вивчення іноземних мов студентами з метою розвитку мотивації та зацікавленості навчальним предметом.

Ключові слова: технології навчання, словникова технологія навчання, етапи технології, уміння та навички, робота зі словниками.

Постановка проблеми. Проблема використання у дидактичному процесі навчальних технологій особливо актуальна на нинішньому етапі становлення національної системи вищої освіти і збагачення її новим змістом. Сучасна дидактика вимагає від суб'єктів учіння не лише зрозуміти, запам'ятати й відтворити отримані знання, але й уміти ними оперувати, ефективно застосовувати у професійній діяльності й творчо розвивати.

Використання сучасних технологій навчання забезпечує тісний зв'язок теорії з практикою, розвиток нестандартного стилю мислення, створення атмосфери співробітництва, формування навичок спілкування, розвиток у студентів творчості, самостійності, здатності кваліфіковано виконувати професійні завдання. Основні ознаки сучасної технології навчання – це системне поєднання активної самостійної роботи студентів (індивідуальна діяльність учіння) і активних методів навчання (кооперативно-групова діяльність учіння), що має працювати систематично протягом усього часу засвоєння навчального предмету (кожна тема, кожне заняття), який являє собою частку суспільного досвіду (людської культури) [1, с.57].

Уміння викладача застосовувати різні технології навчання дає йому змогу творчо підходити до організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, обираючи в конкретних умовах таку технологію навчання, яка найкраще забезпечує засвоєння знань, формування умінь і навичок за мінімальних витрат зусиль і часу. "В основі будь-яких технологій навчання знаходяться такі компоненти навчальної діяльності, як цілепокладання, цілездійснення і ціледосягнення. Їх ефективність залежить від того, в якій мірі ці компоненти взаємодіють, взаємопроникають, взаємозалежать у структурі функціонуючих технологій навчально-виховної роботи" [2, с.3].

На використанні інноваційних педагогічних технологій, які є важливою умовою теоретичного засвоєння і практичного опанування знаннями, базується вивчення іноземних мов у вищій школі. Саме новітні технології навчання іноземних мов створюють необхідні передумови як для розвитку мовленнєвої компетенції студентів, так і для розкриття їх індивідуальних здібностей, готовності до вирішення складних життєвих проблем,

поповнення складу інтелектуальної еліти суспільства. Новітні технології навчання – це вимога сьогодення, що дозволяє створити суспільство, засноване на знаннях. Відомий український дидакт В.І.Бондар визначає технології в педагогіці, як "сукупність знань і способів оптимального відбору змісту, вибору засобів і методів певного виду діяльності, що забезпечують цілеспрямований рух від мети до результату". [2, с.254].

Забезпечення студентів глибокими знаннями й практичними вміннями під час оволодіння мовами неможливе без застосування словників. Словники є основою системної організації лексики, тому їх вважають ядром під час вивчення мов. Серед великої кількості різних типів словників, які традиційно використовуються під час вивчення рідної та іноземних мов, важливо вибрати саме той словник, який би оптимально забезпечив засвоєння знань, формування умінь і навичок за мінімальних витрат зусиль і часу на певному етапі навчання.

Проблема використання словника як засобу навчання студентів вимагає розгляду його як єдиної цілісної системи, різні елементи якої діалектично зв'язані. Для зручності такого підходу ми виділяємо нове поняття "технологія навчання з використанням словників" або "словникова технологія навчання", суть якого буде розкрито пізніше. Слід зазначити, що в психолого-педагогічних дослідженнях недостатньо розроблене питання комплексного підходу до використання словників різних типів в контексті сучасних технологій навчання. Окремі висновки з цього питання вимагають більш ґрунтовного дослідження і перегляду із усвідомленням того великого значення, яке відіграють словники у вивченні іноземних мов і загальному розвитку людини.

Метою статті є теоретичне дослідження існуючого досвіду використання словників у навчальному процесі взагалі, і у вивченні іноземних мов зокрема. Завдання статті полягає в обґрунтуванні доцільності використання словникової технології навчання та висвітленні питання реалізації словником своєї традиційної функції джерела знань і носія інформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведені нами дослідження свідчать про те, що до останнього часу не було робіт, в яких би словники досліджу-

валися як засіб навчання. Лише деякі аспекти цього питання побіжно висвітлюються в окремих підручниках і статтях з теорії і практики використання словника у навчальному процесі [3; 4; 5; 6]. Недооцінка ролі словників негативно впливає на весь навчальний процес. Відомо, що у 90% людей зоровий канал сприйняття інформації в декілька разів сильніший порівняно зі слуховим. Це дає підстави стверджувати, що обсяг і міцність засвоєного матеріалу, сприйнятого через зоровий канал зв'язку, будуть значно вищими. Недостатня увага у навчанні до словників, користування якими пов'язане з функціонуванням багатьох аналізаторів, веде до спрощення навчального процесу, швидкого забування, втрати умінь та навичок, здобутих значними зусиллями.

Питанню використання словника у процесі навчання присвячено низку наукових досліджень з проблеми визначення важливості використання словників, поділу їх на різні види і типи, встановленню взаємозв'язку лексикографії з іншими дисциплінами. Це, зокрема, знайшло відображення в працях відомих лінгвістів і лексикографів (В. В. Виноградов, І. М. Гетьман, С. І. Головащук, В. В. Дубічинський А. А. Москаленко, Л. С. Паламарчук).

Словники посідають особливе місце серед текстових навчальних засобів як джерела інформації, оскільки є незамінним доповненням до підручників, що розширює їх межі, містить довідкові та додаткові відомості. Одні дидакти відносять словник до таких допоміжних засобів навчання, як навчальний посібник [7, с.87; 8, с.111; 9, с.162], інші – до навчально-методичних друкованих засобів навчання [10, с.80], треті вважають словники компонентом навчально-дидактичного комплексу, за яким проводиться навчання [11, с.56]. В. В. Дубічинський називає будь-який словник надійним гідом у різних сферах знань і тому переконливо стверджує, що кожний словник оперує певною енциклопедичною інформацією [12, с.22].

Важко переоцінити ту роль, яку відіграють словники в інтелектуальному розвитку людини. У них – надбання науки, мудрість багатьох народів і книг. Без енциклопедій, словників не може обходитися жодна бібліотека, сім'я, в яких цінують інтелект і дбають про інтелект власних дітей. М.Т. Рильський відзначав, що неможливо уявити собі культурну людину, яка не мала б потреби у словнику, ніколи б ним не користувалась [15, с.78].

Усвідомлення такої важливої ролі словника у поширенні культури сприяло бурхливому розвитку сучасної лексикографії, в результаті чого лексикографічна продукція увійшла в побут мільйонів людей. Яскравим прикладом цього є поширення у всесвітній мережі Інтернет інформація про те, що 90% англійських сімей мають у домашній бібліотеці хоча б один тлумачний словник, адже "розвиток їхньої грамотності критично залежить від того, чи мають вони словник" [16, с.43].

Питання використання словника у процесі навчання іноземних мов розглядали М.В. Барішніков, С.В. Кривець, М.В. Лаптева, С.В. Левонісова, М.І. Морозова, які розробили підходи до визначення поняття словника, його основних характеристик і структурних елементів, можливостей формування умінь і навичок користування ним. Однак проблема формування мовних знань, умінь і навичок студентів у процесі роботи зі словниками не знайшла належного опрацювання. Вона розглядається лише аспектно у контексті використання підручника (Л. Горяна, Я. Кодлюк, А. Степанюк та ін.).

Як свідчать дані, на сучасному етапі вивчення іноземних мов, окрім традиційних книжкових варіантів словників, дедалі ширшого застосування набувають їх електронні відповідники. Вивчення питання застосування новітніх технологій навчання піднімається в дослі-

дженнях ряду авторів (Т. Букреєва, Н. Голівер, В. Краснопольський, М. Левицький, Л. Полюга, Д. Хармер, В. Широков), які розглядають відмінності електронного і паперового словників, переваги електронних словників, які, на відміну від свого паперового варіанту, дозволяють зберігати в пам'яті значний обсяг матеріалу, швидко знаходити потрібну інформацію і подавати її на екрані в зручному для користувача вигляді. Електронні словники певним чином є систематизованою лексичною інформацією, що зберігається в пам'яті комп'ютера, а також комплексом програм для обробки цієї інформації і показу її на екрані. В.А. Широков наголошує, що саме потужні комп'ютерні словники становлять основу всіх інформаційних систем, де використовується природна мова [17, с.10].

Питання пізнавально-практичного значення словників піднімається в дослідженнях ряду авторів (В.П. Берков, К.С. Горбачевич, Г.К. Князькова, О.М. Лукаш, В.Н. Сергеев, Л.П. Ступін, В.Д. Уваров). Абсолютно справедливим є твердження К.С. Горбачевич про те, що немає необхідності доводити, що словники є найдієвішою зброєю підвищення мовної культури, одним із основних засобів проведення цілеспрямованої і науково обгрунтованої мовної політики [18, с.33]. Але, як слушно заявляє В.Н. Сергеев, для того, щоб отримати допомогу від словників, недостатньо знати про те, які словники існують, потрібно вміти ними правильно користуватися [6, с.5].

Методологія дослідження. Для досягнення визначеної мети і виконання поставлених у статті завдань використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних методів педагогічного дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація теоретичного матеріалу і передового педагогічного досвіду для з'ясування стану розробленості досліджуваної проблеми; визначення понятійно-категоріального апарату дослідження; моделювання для проектування словникової технології навчання, при розробці якої ми, відповідно до завдань, що ставить суспільство перед системою вищої освіти, виходили з того, що навчальний процес у ВНЗ повинен "здійснюватися з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтуватися на формування освіченої, гармонійно розвинутої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін у соціально-культурній сфері, системі управління та організації праці в умовах ринкової економіки" [21, с.22].

Виклад основних матеріалів. Підвищення ефективності знань студентів тісно пов'язане з інноваційними процесами у навчанні, що знайшли своє відображення в низці педагогічних технологій що широко використовуються у навчальному процесі і визначаються як своєрідний алгоритм дій, правильне виконання яких у заданій послідовності повинно привести до запланованого кінцевого результату [22, с.309]. Технологічний підхід в освіті включає систему дій учителя та учнів, спрямованих на досягнення чітко визначеної мети шляхом послідовного та неухильного виконання певних навчальних дій в умовах оперативного зворотного зв'язку [23, с.219].

Аналізуючи педагогічну літератури, ми звернули увагу на розмаїття понять із ключовим терміном "технологія": "педагогічна технологія", "технологія навчання", "навчальна (дидактична) технологія" та інші.

Узагальнюючи трактування різних вчених, можна дати таке визначення поняттю "педагогічна технологія": комплексна інтегративна система, що містить чимало упорядкованих операцій і дій, які забезпечують педагогічне цілевизначення, змістовні, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоє-

ня систематизованих знань, надбання професійних умінь особистісних якостей студентів, що задані цілями навчання [24, с.127].

На думку Т.І. Туркот поняття "навчальна (дидактична) технологія" близьке, але не тотожне поняттю "педагогічна технологія". Навчальна технологія окреслює шляхи засвоєння конкретного навчального матеріалу в межах навчальної дисципліни, теми, проблеми. Дидактична технологія потребує чіткого визначення цілей навчання, спеціального структурування навчального змісту, адекватних йому форм і методів навчання [25, с.178].

Поняття "технологія навчання" слід розглядати як педагогічну діяльність, котра реалізує науково обгрунтований проект дидактичного процесу й має більш високий ступінь ефективності, надійності та гарантованості результатів, ніж це має місце при традиційних методах навчання [25, с.182]. Технологія навчання – системна категорія, орієнтована на дидактичне застосування наукового знання, наукові підходи до аналізу й організації навчального процесу з урахуванням емпіричних інновацій науково-педагогічного працівника і на досягнення високих результатів у професійній компетентності та розвитку особистості студентів [24, с.128].

Технологія навчання, за означенням ЮНЕСКО, це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти [14, с.21] і включає в себе поняття "технологія викладання" і "технологія учіння" [26, 75]. Кожна технологія навчання – це система, а атрибутивною ознакою будь-якої системи є наявність структури. Структурними елементами технології як системи є цілі навчання, способи діяльності вчителя і способи діяльності учнів, нарешті, ступінь досягнення мети навчання [22, с.310].

Сучасні технології навчання у ВНЗ зорієнтовані на особистість студента, створення умов для його самовираження і саморозвитку. А прагнення викладача постійно оптимізувати навчальний процес з урахуванням особливостей інформаційного суспільства зумовлює потребу в нових технологіях навчання. Однією з них можна вважати спроектовану нами технологію навчання з використанням словників (словникова технологія навчання), яку тлумачимо як алгоритм спільних дій викладачів і студентів, спрямованих на формування у майбутніх фахівців умінь і навичок роботи зі словниками різних типів, засвоєння отриманої зі словників інформації та використання її у подальшій практичній діяльності.

При розробці словникової технології навчання ми виходили з того, що робота зі словниками повинна мати системний характер, тобто: бути чітко спланована, методично осмислена; проходити через усі розділи програми навчальної дисципліни; поступово переходити від загального ознайомлення до розуміння структури словникової статті; виробити у студентів постійну потребу користуватися словниками та вміння орієнтуватися у різних словникових виданнях.

Вибір та застосування словникової технології повинні відбуватися відповідно до мети навчання та рівня підготовленості його суб'єктів. Особливо важливим є те, що технологія навчання з використанням словників у поєднанні з новітніми освітніми технологіями стає ефективним засобом розвитку *пошуково-інформаційної компетентності* (здатність здійснювати інформаційно-пошукову діяльність з використанням новітніх прогресивних технологій на професійному рівні через опанування практичних навичок роботи зі словниково-довідниковою літературою, аналізу отриманої інформа-

ції, та її використання) [19, с.61]; *комунікативної компетентності* (здатність здійснювати мовленнєву діяльність через реалізацію комунікативної, мовленнєвої поведінки відповідно до різноманітних завдань і ситуацій спілкування) [27, с.63]; *професійно-мовної компетентності* (професійно значима якість фахівця, яка характеризується комплексом знань, умінь і навичок, що забезпечують можливість сприймати, розуміти і породжувати повідомлення (тексти), що містять виражену специфічними засобами природної мови (підмови професії) інформацію, що відноситься до об'єкту його професії, зберігати таку інформацію в пам'яті й обробляти її в ході розумових процесів) [28, с.52].

У словниковій технології навчання взаємопов'язані: мета (сформувати вміння та навички використовувати словники у процесі навчально-пізнавальної діяльності); функції (інформаційно-пізнавальна, дослідницька (пошукова), практична, самоосвітня, розвивальна, систематизуюча, трансформаційна, закріплення і самоконтролю, організаційна, стимулююча); зміст технології (типи словників; організація роботи зі словниками різних типів); алгоритм дій (підготовчий (мотиваційний), початковий (інформаційний), основний (процесуальний), практичний (діяльнісний), підсумковий (результативний) етапи); методи реалізації (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація, систематизація словникового матеріалу); діагностичний інструментарій (опитування, тести, спостереження, експертна оцінка, самооцінка) та результат (сформованість умінь та навичок роботи зі словниками різних типів).

Технологія навчання з використанням словників у навчальному процесі забезпечує сприятливі умови для ефективного навчання внаслідок розвитку мотивації та зацікавленості навчальним предметом. Словник реально стає сьогодні незамінним помічником викладача та студента в опануванні необхідним обсягом інформації, сприяє розвитку мислення, формуванню самостійності та активності. Розроблена нами словникова технологія навчання з використанням словників подана у рис. 1.

У рис. 1 розкрито суть технології навчання з використанням словників різних типів на різних етапах навчання, що дозволяє наочно продемонструвати можливі шляхи підвищення ефективності навчання іноземних мов студентами, а також отримати об'єктивну інформацію про глибину і систему знань, допомагає знайти причини недоліків у навчальній діяльності та розробити на цій основі власне педагогічне рішення.

Алгоритм дій забезпечує реалізацію технології навчання з використанням словників і складається з п'яти взаємопов'язаних етапів.

Підготовчий етап (мотиваційний) передбачає створення мотивації у студентів до використання словникових видань, ознайомлення зі словниками різних типів та структурою самого словника. Форми й методи роботи на цьому етапі: бесіди ("Словники у моєму житті", "Типи словників"), диспути ("Використання словникових видань: за і проти"), розробка проектів ("Роль словникових видань у вивченні фахових дисциплін", "Історія створення словників") тощо.

На *початковому етапі (інформаційному)* здійснюється аналіз послідовності виконання завдання, що вимагає використання словника, ознайомлення зі структурою вміння та навички роботи зі словником. З цією метою використовуються бесіди ("Як користуватися словниковими виданнями", "Інформаційна технологія у вивченні фахових дисциплін"), консультації ("Як правильно скористатися он-лайн словником"), екскурсії в бібліотеку у відділі довідкової літератури.

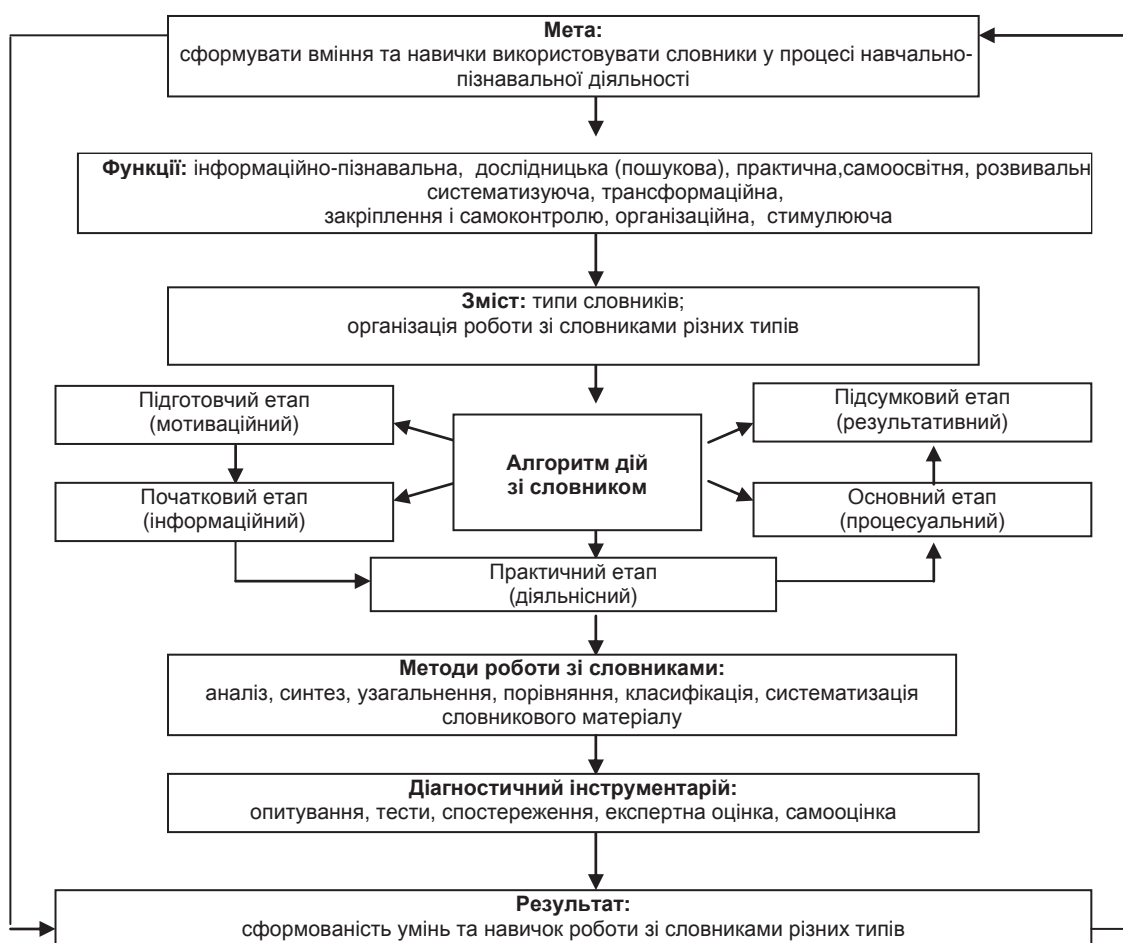

Рис. 1. Технологія навчання з використанням словників

Для *основного (процесуального) етапу* характерним є виконання чітко поставлених викладачем завдань за допомогою запропонованих засобів його вирішення (словників різних типів). У процесі їх виконання формуються знання з навчальних дисциплін та уміння студентів користуватися словниками різних типів. Використовуються такі методи роботи зі словниками, як аналіз інформації, порівняння, узагальнення, класифікація, систематизація словникового матеріалу.

На *практичному (діяльнісному) етапі* реалізується завдання залучення всіх студентів до швидкого пошуку необхідної інформації у словниках не лише під час аудиторних занять, але й самостійної та індивідуальної роботи. У процесі роботи зі словниками у студентів зростає емоційність сприйняття інформації.

Основними завданнями *підсумкового (результативного) етапу* є: усвідомлення студентами навчальних дій, їх рефлексія і корекція, а також самооцінка та оцінка викладачами рівня розвитку умінь та навичок роботи зі словниками.

Враховуючи виділені науковцями головні якості умінь (цілеспрямованість, продуктивність, самостійність, динамічність, інтегрованість) та навички (автоматизованість, стійкість, гнучкість) [11, с.44–61; 30, с. 33], охарактеризуємо ці якості у процесі формування умінь та навичок роботи зі словниками згідно запропонованої словникової технології навчання.

Цілеспрямованість умінь працювати зі словником забезпечує постійне співвіднесення мотивів і цілей навчання з передбачуваним результатом. *Продуктивність* роботи зі словником визначається кількістю за-

своєї інформації про нові слова. *Самостійність* умінь працювати зі словником свідчить про незалежність користувача словником від допомоги викладача, а також про самостійне планування своєї роботи і підбір відповідних словників для пошуку потрібної інформації. *Динамічність* умінь працювати зі словником співвідноситься з такою властивістю навички як гнучкість і забезпечує перенос умінь у нові ситуації. *Інтегрованість* умінь виникає на основі активного синтезу різних навичок, на яких воно базується, а також підключення усіх сфер особистості користувача словником: мотиви, інтереси, знання, життєвий досвід, тощо.

Автоматизованість навички передбачає швидкість виконання дій у процесі роботи зі словником, а також цілісність, плавність та послаблення напруженості під час словникової роботи. *Стійкість* формується тоді, коли окремо сформовані навички роботи зі словником готові до взаємодії, тобто, відпрацювавши зі студентами окремо певні дії зі словником, слід запропонувати таку роботу зі словником, де будуть застосовуватися всі попередньо відпрацьовані дії, щоб відповідна навичка набула стійкості. *Гнучкість навички* формується паралельно із створенням автоматизованості та стійкості. Гнучкість розглядається як здатність включатися у новій ситуації та функціонувати на новому мовленнєвому матеріалі. Гнучкість навички роботи зі словником забезпечується завдяки різноманітності та варіативності інформації, що подається у словниках різних типів і дозволяє навичці функціонувати в будь-яких пошукових ситуаціях та "переноситися" на будь-який мовленнєвий матеріал.

Розвиток названих умінь і навичок є можливим тільки за умов знання структури словника і організації роботи зі словниками різних типів, які є змістом словникової технології навчання. Застосування цієї технології сприятиме розширенню словникового запасу студентів, розвитку їх мови та мислення й на цій основі формуванню активної, компетентної, творчої особистості.

Використання словникової технології навчання відбувається у процесі вивчення навчальних предметів завдяки конструктивній роботі зі словником, що містить елементи пізнання нового і націлена на набуття студентами практичних умінь і навичок користування словниками різних типів. Розроблена нами словникова технологія навчання забезпечує активне глибоке сприймання студентами знань, удосконалює процес формування практичних умінь і навичок, забезпечує прямий і зворотний зв'язок викладача зі студентами, ефективний контроль та самоконтроль засвоєння, збереження, обробку інформації і багаторазове її використання.

Розроблена словникова технологія навчання спрямована на виконання чітко поставлених викладачем завдань (сприйняття, осмислення і засвоєння інформації, отриманої зі словників), які забезпечують розвиток пізнавальної активності, самостійності, творчості студентів та формування знань з навчальних дисциплін.

Для забезпечення ефективності застосування словникової технології навчання необхідно здійснювати контроль виконання кожного завдання з використанням словників. Адже рідко хто зі студентів одразу після сприйняття словникового матеріалу, особливо складного, може безпомилково використати його для розв'язання подальших практичних завдань без закріплення за допомогою вправ, правильність виконання яких перевіряється поточним контролем.

Важливою є послідовність і завершеність роботи зі словником, тобто планування за часом кожного етапу роботи; що допомагає забезпечити міцність засвоєних знань і набуття умінь та навичок роботи зі словником. Саме завдяки контролю можна встановити міцність засвоєних знань за допомогою словника і набуття умінь та навичок роботи зі словником. В умовах навчання із застосуванням електронних словників результати контролю афішуються негайно, що забезпечує оперативний і фронтальний самоконтроль з можливістю охоплення великого обсягу вивченого матеріалу.

Ефективна організація контролю за виконанням завдань з використанням словникової технології навчання формує у кожного студента звичку до самооцінки, планування та раціонального розподілу часу у навчальному процесі. Це допомагає встановити тісний взаємозв'язок між удосконаленням діяльності та формуванням особистості студента, адже особистість може формуватись лише за умов включення студента в самостійну, активну навчально-пізнавальну діяльність.

Усвідомлення студентами навчальних дій, їх рефлексія і корекція, а також самооцінка та оцінка викладачами рівня розвитку умінь та навичок роботи зі словниками пов'язана із управлінням роботою студентів зі словником з боку викладача і розвитком у студентів уміння здійснювати самоконтроль, що забезпечує розвиток пізнавальної активності і пізнавальної самостійності студентів через використання словників у процесі навчання та формування особистості майбутнього фахівця.

На нашу думку, технологія навчання з використанням словників, яка включатиме елементи мультимедійних і комп'ютерних технологій, повинна стати невід'ємною складовою процесу фахової підготовки студентів у вищій

школі і забезпечити сприятливі умови для ефективного навчання внаслідок розвитку мотивації та зацікавленості вивченням професійно орієнтованої іноземної мови, яка широко представлена у словниках різних типів.

Висновки: Підвищення загальноосвітнього і професійного рівнів студентів, забезпечення їх глибокими знаннями й практичними вміннями у процесі вивчення навчальних предметів повинні базуватися на застосуванні таких технологій навчання, які б неодмінно передбачали використання словників.

Застосування традиційних паперових словників та їх електронних відповідників, у т. ч. онлайн-ових, може вивести процес навчання на якісно новий рівень, який дасть змогу активізувати навчально-пізнавальну діяльність і створити нові можливості для самостійної роботи студентів, у процесі якої суб'єкти навчальної діяльності перебувають в освітньому середовищі як самостійні дослідники.

Проведений аналіз педагогічної літератури дав нам можливість сформулювати поняття "технології навчання з використанням словників" (словникова технологія навчання), що трактується як алгоритм спільних дій викладачів і студентів, спрямованих на формування у майбутніх фахівців умінь і навичок роботи зі словниками різних типів, засвоєння студентами отриманої зі словників інформації та використання її у подальшій практичній діяльності.

Отже, в результаті теоретичного аналізу наукових досліджень у вітчизняній та зарубіжній літературі щодо проблеми використання словників у навчальному процесі ми дійшли висновку, що спроектована нами словникова технологія навчання є ефективним засобом навчання, використання якого забезпечить формування знань, умінь і навичок з іноземної мови.

В перспективах подальших досліджень лежить практична перевірка застосування словникової технології навчання і пошук вдалого поєднання цієї технології з іншими навчальними технологіями, що в кінцевому результаті забезпечить підвищення ефективності навчання іноземної мови.

Дискусія: Досліджуючи та аналізуючи існуючі матеріали з питання пізнавально-практичного значення використання словників у навчальному процесі, у своїй практичній педагогічній діяльності ми приділяємо багато уваги організації навчання із застосуванням словникової технології навчання, що значно сприяє полегшенню засвоєння лексичного матеріалу і розширенню словникового запасу, розвиває пам'ять і розумові здібності студентів. Це уможливорює збільшення обсягу засвоєної інформації і підвищення продуктивності праці студентів і викладачів, водночас посилюючи вимоги до рівня її результатів. Практична реалізація словником своєї традиційної функції носія знань вимагає окреслення нових шляхів використання словників різних типів у процесі вивчення іноземної мови, які потребують уточнення, розробки і перевірки в умовах навчального процесу, що відкриває перспективи для подальшого дослідження проблеми.

Список використаних джерел

1. Козаков В. А. Психолого-педагогічна підготовка фахівців у непедагогічних університетах: методологія та практика : моногр. / В. А. Козаков, Д. І. Дзвінчук. – К. : ЗАТ "НІЧЛАВА", 2003. – 140 с.
2. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів : навч. посіб. / В. І. Бондар. – К. : Вересень, 1996. – 130 с.
3. Барышников Н. В. Обучение чтению с использованием французско-русского словаря : кн. для учителя / Н. В. Барышников. – М. : Просвещение, 1985. – 111 с.
4. Лаптева М. В. Різномовний тлумачний словник як дидактичний засіб в умовах інформатизації навчання / М. В. Лаптева // Педагогіка та

психологія : зб. наук. пр. – X. : Вид-во Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2002. – Вип. 22. – С. 66–69.

5. Педагогічні технології використання сучасної словниково-довідникової літератури у процесі підготовки майбутніх учителів : метод. розробка для студ. I-II курсів / [уклад. С. В. Кривець]. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 39 с.

6. Сергеев В. Н. Словари – наши друзья и помощники / В. Н. Сергеев. – М. : Просвещение, 1984. – 143 с.

7. Чайка В. М. Основы дидактики : навч. посіб. / В. М. Чайка. – К. : Академвидав, 2011. – 240 с. – (Сер. "Альма-матер").

8. Дидактика (начальные классы) / Н. Г. Казанский, Г. С. Назарова. – М. : Просвещение, 1978. – 223 с.

9. Онишук В. О. Типы, структура и методика урока в школе / В. О. Онишук. – К. : Рад. шк., 1973. – 159 с.

10. Гуржий А. М. Засоби навчання загальноосвітніх навчальних закладів (теоретико-методологічні основи) : навч. посіб. / А. М. Гуржий, І. В. Орлова, М. І. Шут, В. В. Самсонов. – К. : НМЦ засобів навчання, 2001. – 95 с. – (Сер. "Альма-матер").

11. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. / [кол. авт. під кер. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.

12. Дубичинский В. В. Искусство создания словарей : конспекты по лексикографии / В. В. Дубичинский. – X. : Изд-во ХГПУ, 1994. – 102 с.

13. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш Частина I та II. – К. : Видавничий дім "Слово", 2005. – 720 с.

14. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

15. Рильський М. Т. Ясна зброя : статті / М. Т. Рильський ; [упоряд. та прим. Т. М. Колесника]. – К. : Рад. письм., 1971. – 285 с.

16. Сидні І. Лендау. Словники: мистецтво та ремесло лексикографії / Лендау І. Сидні ; [пер. з англ. О. Кочерги]. – К. : К.І.С., 2012. – 480 с.

17. Широков В. А. Інформаційна теорія лексикографічних систем / В. А. Широков. – К. : Довіра, 1998. – 330 с.

18. Горбачевич К. С. Принципы нормализации языка в современной русской лексикографии / К. С. Горбачевич // Современность и словари : сб. ст. – Л. : Наука, 1978. – С. 33 – (Ленинградское отделение).

19. Кривець С. В. Формування пошуково-інформаційної компетентності майбутніх вчителів у процесі роботи зі словниково-довідниковою літературою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Світлана Василівна Кривець ; Держ. вищ. навч. закл. "Ун-т менеджменту освіти" АПН України. – Ніжин, 2009. – 235 с.

20. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка (на английском языке) : учеб. [для ин-тов и фак. иностр. яз.] / И. В. Арнольд. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Высш. шк., 1986. – 295 с.

21. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. [за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістратури] / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 384 с.

22. Малафійк І. В. Дидактика : навч. посіб. / І. В. Малафійк. – К. : Кондор, 2005. – 398 с.

23. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів пед. фак-в / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.

24. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. (для студ. вищ. навч. закл. / В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

25. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.

26. Онишук В. О. Активізація навчання старшокласників / В. О. Онишук. – К. : Рад. шк., 1978. – 127 с.

27. Федоренко Ю. П. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю. П. Федоренко // Рідна шк. – 2002. – № 1 (864). – С. 63–65.

28. Гордієнко М. Г. Іноземна мова як засіб підвищення конкурентоздатності та мобільності сучасного фахівця / Майя Григорівна Гордієнко // Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у неможливих вищих навчальних закладах України : зб. наук. ст. учасн. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 23–24 груд. 2003 р.) / редкол. : І. І. Тимошенко (голова) [та ін.]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – С. 52.

29. Микитенко Н. О. Теорія і технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04, 13.00.02 / Н. О. Микитенко ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 43 с.

30. Лернер И. Я. Качество знаний учащихся. Какими они должны быть? / И. Я. Лернер. – М. : Знание, 1978. – 47 с.

References

1. Kozakov V. A. Psychologho-pedahohichna pidhotovka fakhivtsiv u nepedahohichnykh universytetakh: metodolohiia ta praktyka : monohr. / V. A. Kozakov, D. I. Dzvinchuk. – K. : ZAT "NiChLAVA", 2003. – 140 s.

2. Bondar V. I. Dydaktyka: efektyvni tekhnolohii navchannia studentiv : navch. posib. / V. I. Bondar. – K. : Veresen, 1996. – 130 s.

3. Baryshnikov N. V. Obucheniie chtieniui s ispolzovaniem frantsuzskorusskogo slovaria : kn. dlia uchitielia / N. V. Baryshnikov. – M. : Prosvieshchieniie, 1985. – 111 s.

4. Laptieva M. V. Riznomovnyi tlmachnyi slovnyk yak dydaktychni zasib v umovakh informatyzatsii navchannia / M. V. Laptieva // Pedahohika ta psykholohiia : zb. nauk. pr. – Kh. : Vyd-vo Kharkiv. derzh. ped. un-t im. H. S. Skovorody, 2002. – Vyp. 22. – S. 66–69.

5. Pedahohichni tekhnolohii vykorystannia suchasnoi slovnykovodovidnykovoi literatury u protsesi pidhotovky maibutnih uchyteliv : metod. rozrobka dlia stud. I-II kursiv / [uklad. S. V. Kryvets]. – Nizhyn : Vyd-vo NDU im. M. Hoholia, 2007. – 39 s.

6. Sierhieiev V. N. Slovari – nashy dzuzia i pomoshchniki / V. N. Sierhieiev. – M. : Prosvieshchieniie, 1984. – 143 s.

7. Chaika V. M. Osnovy dydaktyky : navch. posib. / V. M. Chaika. – K. : Akademvydav, 2011. – 240 s. – (Ser. "Alma-mater").

8. Didaktika (nachalnyie klassy) / N. H. Kazanskyi, H. S. Nazarova. – M. : Prosvieshchieniie, 1978. – 223 s.

9. Onyshchuk V. O. Typy, struktura i metodyka uroku v shkoli / V. O. Onyshchuk. – K. : Rad. shk., 1973. – 159 s.

10. Hurzhii A. M. Zasoby navchannia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv (teoretyko-metodolohichni osnovy) : navch. posib. / A. M. Hurzhii, I. V. Orlova, M. I. Shut, V. V. Samsonov. – K. : NMTS zasobiv navchannia, 2001. – 95 s. – (Ser. "Alma-mater").

11. Metodyka navchannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh : pidruch. / [kol. avt. pid ker. S. Yu. Nikolaievoi]. – K. : Lenvit, 1999. – 320 s.

12. Dubichinskii V. V. Iskusstvo sozdaniia slovariei : konspekty po lieksikohrafiu / V. V. Dubichinskii. – Kh. : Izd-vo KhHPU, 1994. – 102 s.

13. Doshkilna lnhvodydaktyka. Khrestomatiia. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv / Uporiadnyk A. M. Bohush. Chastyna I ta II. – K. : Vydavnychiy dim "Slovo", 2005. – 720 s.

14. Honcharenko S. U. Ukrainyskii pedahohichnyi slovnyk / S. U. Honcharenko. – K. : Lybid, 1997. – 376 s.

15. Rylyski M. T. Yasna zbroia : statti / M. T. Rylyski ; [uporyad. ta prym. T. M. Kolesnyka]. – K. : Rad. pysm., 1971. – 285 s.

16. Sydni I. Lendau. Slovnyky: mystetstvo ta remeslo leksykohrafiu / Lendau I. Sydni ; [per. z anhl. O. Kocherhy]. – K. : K.I.S., 2012. – 480 s.

17. Shyrokov V. A. Informatsiina teoriia leksykohrafichnykh system / V. A. Shyrokov. – K. : Dovira, 1998. – 330 s.

18. Horbachievich K. S. Printsypy normalizatsyi yazyka v sovriemnoii russkoi lieksikohrafiu / K. S. Horbachievich // Sovriemniennost i sloviri : sb. st. – L. : Nauka, 1978. – S. 33 – (Lieninhradskoie otdielleniie).

19. Kryvets S. V. Formuvannia poshukovo-informatsiinoi kompetentnosti maibutnih vchyteliv u protsesi roboty zi slovnykovodovidnykovoiu literaturoiu : dys. kand. pед. nauk : 13.00.04 / Svitlana Vasyliivna Kryvets ; Derzh. vyshch. navch. zakl. "Un-t menedzhmentu osviti" APN Ukrainy. – Nizhyn, 2009. – 235 s.

20. Arnold Y. V. Lieksikolohiia sovriemnoho anhliiskoho yazyka (na anhliiskom yazykie) : uchieb. [dlia yn-tov i fak. inostr. yaz.] / Y. V. Arnold. – [3-е изд., перераб. i dop.]. – М. : Vyssh. shk., 1986. – 295 s.

21. Vitvytska S. S. Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly : pidruch. [za modulno-reitynhovoioiu systemoiu navchannia dlia stud. mahistratury] / S. S. Vitvytska. – K. : Tsentr navch. lit-ry, 2006. – 384 s.

22. Malafii I. V. Dydaktyka : navch. posib. / I. V. Malafii. – K. : Kondor, 2005. – 398 s.

23. Savchenko O. Ya. Dydaktyka pochatkovoii shkoly : pidruchnyk dlia studentiv pед. fak.-v / O. Ya. Savchenko. – K. : Heneza, 1999. – 368 s.

24. Ortynskyi V. L. Pedahohika vyshchoi shkoly : navch. posib. (dlia stud. vyshch. navch. zakl. / V. L. Ortynskyi. – K. : Tsentr uchbovii literatury, 2009. – 472 s.

25. Turkot T. I. Pedahohika vyshchoi shkoly : Navch. posib. dlia studentiv vyshch. navch. zakl. / T. I. Turkot. – K. : Kondor, 2011. – 628 s.

26. Onyshchuk V. O. Aktyvizatsiia navchannia starshoklasnykiv / V. O. Onyshchuk. – K. : Rad. shk., 1978. – 127 s.

27. Fedorenko Yu. P. Komunikativna kompetentsiia yak naivazhlyvishyi element uspishnoho spilkuvannia / Yu. P. Fedorenko // Ridna shk. – 2002. – № 1 (864). – S. 63–65.

28. Hordienko M. H. Inozemna mova yak zasib pidvyshchennia konkurentozdatnosti ta mobilnosti suchasnoho fakhivtsia / Maiia Hryhorivna Hordienko // Lnhvometodychni kontseptsii vykladannia inozemnykh mov u nemovnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy : zb. nauk. st. uchasn. vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 23–24 hrud. 2003 r.) / redkol. : I. I. Tymoshenko (holova) [ta in.]. – K. : Vyd-vo Yevrop. un-tu, 2003. – S. 52.

29. Mykytenko N. O. Teoriia i tekhnolohii formuvannia inshomovnoi profesiiinoi kompetentnosti maibutnih fakhivtsiv pryrodnychykh spetsialnostei : avtoref. dys. dokt. pед. nauk : 13.00.04, 13.00.02 / N. O. Mykytenko ; Ternop. nats. ped. un-t im. V. Hnatiuka. – Ternopil, 2011. – 43 s.

30. Lierner I. Ya. Kachiestvo znaniia uchiaschchikhsia. Kakimi oni dolzhny byt? / I. Ya. Lierner. – M. : Znaniie, 1978. – 47 s.

Надійшла до редакції 06.05.15

I. Spitsyn, Ph. D., Professor
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
 V. Kyrykulytsia, Ph. D., Senior Lecturer
 Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

THE PROSPECTS FOR DICTIONARY TECHNOLOGY USAGE IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGH SCHOOL

This paper mainly presents the subject of the importance of large-scale application of teaching technology with dictionaries as a sure means of students' deep knowledge of foreign languages. The objective of our research is to evaluate new advances in educational technology; to monitor current research and promote integration of best practices for teaching with technology; to enhance teaching and improve foreign languages study through the use of dictionary technology.

Innovative educational activities are reflected in a number of pedagogical techniques widely used in the educational process. Modern educational technologies are orientated towards making conditions for student's individuality self-perfection. Teacher's constant striving for educational process optimization causes necessity in new educational technologies and equipment. Innovative educational technologies are a present-day requirement which helps in creating educated society.

Profound analysis of scientific pedagogical sources made it possible to formulate the notion of foreign language teaching technology with the use of dictionaries. The content of such a technology includes students' ability to do knowledge and cognitive activity based on innovative progressive educational technologies at professional level through practical dictionary skills and habits operating, analysis and use of received information.

The problem of dictionary usage requires its investigation as a single complete system different components of which are dialectically interacted. For convenience of such an approach we introduce a new notion "dictionary technology" which refers to the unity of lexical material content, ways of its explanation by means of all dictionary components with determined teacher's and students' activity. Dictionary technology is defined as all the cycle of language material studying by means of different types dictionaries.

Especially important is the fact that dictionary technology in combination with innovative educational technologies becomes an effective means of foreign language competence formation, providing students with deep knowledge and practical skills in the course of foreign languages mastering.

The application of the suggested dictionary technology into practice of language teaching will accomplish the main task of high school which is to educate independent, creative, and well prepared for jobs students. The results of the dictionary technology application will demonstrate a significant superiority in the foreign language teaching when dictionaries of different types are used.

Keywords: teaching technology, dictionary technology, stages of technology, skills and habits, dictionary activity

Е. Спицын, кандидат педагогических наук, професор
 Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина
 В. Кирикилица, кандидат педагогических наук, старший преподаватель,
 Восточноеропейского национального университета имени Леси Украинки, Луцк, Украина

ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЛОВАРНОЙ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье исследована проблема применения технологии обучения с использованием словарей для обеспечения эффективности обучения иностранным языкам. Раскрыта суть разработанной словарной технологии обучения, в которой взаимосвязаны цель, функции, содержание, алгоритм действий, методы работы со словарями, диагностический инструментарий и результат. Проанализированный материал указывает на необходимость внедрения словарной технологии обучения в процесс изучения иностранных языков студентами с целью развития мотивации и заинтересованности учебным предметом.

Ключевые слова: технологии обучения, словарная технология обучения, этапы технологии, умения и навыки, работа со словарями

Відомості про авторів

Спіцин Євгеній Сергійович – Україна, м.Київ, кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: +38044 521 35 13, spizin. evg@gmail.com

Спицин Евгений Сергеевич – Украина, г. Киев, кандидат педагогических наук, профессор кафедры педагогики факультета психологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Контактная информация: +38044 521 35 13, spizin. evg@gmail.com

Spitsyn Ievgen Sergiiovych – Ukraine, Kyiv, Ph. D., Professor, Professor of Pedagogic Department of Faculty of Psychology of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Contact information: +38044 521 35 13, spizin. evg@gmail.com

Кирикилица Валентина Василівна – Україна, м. Луцк, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов природничо-математичних спеціальностей Східноєвропейського національного університету імені Леси Українки

Контактна інформація: +38033 271 69 13, valentina.kirikilica@mail.ru

Кирикилица Валентина Васильевна – Украина, г. Луцк, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры иностранных языков Восточноеропейского национального университета имени Леси Украинки

Контактная информация: +38033 271 69 13, valentina.kirikilica@mail.ru

Kyrykulytsia Valentyna Vasyilivna: Ukraine, Lutsk, Ph. D., Senior Lecturer of Foreign Languages Department of Lesya Ukrainka Eastern European National University

Contact information: +38033 271 69 13, valentina.kirikilica@mail.ru